

حماسه و تاریخ در ایران، باستان

محمد رحیم شایگان
ترجمه خشیار بهاری

Shayegan, Rahim

سر شناسه: شایگان، رحیم.
عنوان و نام پدیدآور: حماسه و تاریخ در ایران باستان / رحیم شایگان؛ ترجمه خشایار بهاری زیر نظر و با انتخاب اوکتور شرو، محمد رحیم شایگان؛ به سرپرستی تورج اتحادیه
مشخصات نشر: تهران: نشر فرزاد روز، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۲۹۶ ص.
فروست: مجموعه مطالعات ایران باستان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۱-۴۱۴-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: داریوش هخامنشی اول، شاه ایران، ۵۵۰-۴۸۵ ق.م.
موضوع: ایران -- تاریخ -- هخامنشیان، ۵۵۸-۳۳۰ ق.م.
موضوع: Iran-- History-- Achaemenians, 550-330 B.C
موضوع: ایران -- شاهان و فرمانروایان
موضوع: Iran -- Kings and rulers
شناسه افزوده: بهاری، خشایار، ۱۳۴۰ - مترجم.
رده بندی کنگره: DSR ۲۵۱ ح ۲ / ۱۳۹۷
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۱۶
شماره کاتالانسی ملی: ۵۱۶۳۳۱۱

حماسه و تاریخ
در ایران باستان

دکتر رحیم شایگان
ترجمه خشایار بهاری
چاپ اول: ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۵۰۰؛ قیمت: ۰۰۰۰۰ تومان
حروف نگاری: نوآور؛ لیتوگرافی: ...
طرح روی جلد: فرشید مثقالی / ریما میناس خاکیان
ناظر چاپ: مجتبی مقدم
چاپ و صحافی: تاجیک
تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

تکثیر یا تولید مجدد آن کلی و جزئی به صورت (چاپ-فتوکپی-صوت-تصویر و انتشار
الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع و موجب تعقیب قانونی خواهد بود.
میدان ونک، خیابان گاندی شمالی، پلاک ۹، واحد ۱۰
تلفکس: ۸۸۸۸۲۲۴۷-۸۸۸۷۲۴۹۹-۸۸۶۷۹۴۴۳
صندوق پستی: ۱۹۶۱۵/۵۷۶

E-mail: info@farzanpublishers.com
Instagram: farzanpublishers.com

ISBN: 978-964-321-444-2

فهرست

قدردانی	نه
پیشگفتار ناشر	یازده
مقدمه	۱
فصل اول: منابع	۵
فصل دوم: هویت تاریخی برد و گنومات	۳۱
فصل سوم: مفهوم و حقیقت «شاه جایگزین» در میانه‌رودان و ایران	۳۷
فصل چهارم: برادران شرور در روایات ادبی	۴۵
فصل پنجم: نظریه «قالب شفاهی» کتیبه‌های شاهانه ایران	۶۹
فصل ششم: غصب تخت شاهی در ادبیات مکتوب و شفاهی	۱۰۵
فصل هفتم: غصب مقام پادشاهی در ادبیات نوشتاری ایران	۱۳۷
فصل هشتم: نتیجه‌گیریهای مقدماتی	۱۴۹
پیوست اول	۱۵۳
پیوست دوم	۱۶۷
ارجاعات	۱۷۳
کتابشناسی	۲۱۷
نمایه	۲۵۱

مقدمه

در سده ششم پ. م. و به دنبال مرگ کمبوجیه در [راه بازگشت از] عملیات نظامی در مصر، قلب سرزمین پارس محقق قتل مرموز بود که طی آن، تاج و تخت هخامنشی به دست یک (یا چند) نفر افتاد (یا انصب شد): هرچند منابع موجود دربارهٔ هویت آن شخص (یا اشخاص) ضد و نقیضند. مسئلهٔ انطباق تناقضات، فرد (یا افراد) مزبور طی یک کودتای اشراف پارسی به سرمداری داره ش سرگون می‌شوند. شاید اگر این رخداد محور اصلی محتوای مهم‌ترین کتیبهٔ عهد باستان، بیستون را تشکیل نمی‌داد، از چنین اهمیتی نیز برخوردار نمی‌شد. این کتیبه که در ربع آخر سدهٔ ششم و در اثنای به قدرت رسیدن داریوش تنظیم شده، به گونه‌ای تعیین‌کننده بر پشت حماسی و کتیبه‌نگاری ایرانی، تا آغاز دورهٔ اسلامی تأثیر گذاشته است. بنابراین روشن کردن، گونگی تنظیم مضمون کتیبهٔ بیستون می‌تواند نه تنها به حل معمای این رخداد کمک کند، بلکه اندرکش میان حماسه و تاریخ در ایران باستان و اوایل دورهٔ اسلامی را نیز آشکار می‌کند.

پژوهش در این باره به شکل‌گیری دو مکتب فکری متضاد انجامید است: بنابر مکتب نخست، روایت داریوش در کتیبهٔ بیستون، که در آن مَغی به نام گئومات به عنوان غاصب و در قالب شخصیت بردیه به تصویر کشیده شده، درست است. مکتب دوم، درستی روایت داریوش را نمی‌پذیرد و آن را سرپوشی برای پنهان کردن کودتای خود وی علیه شاه قانونی، بردیه می‌داند. این کتاب در پی آن است که با یک مقایسهٔ تطبیقی و «غیرهمزمان» (diachronic) این دو دیدگاه متضاد را با هم آشتی دهد و در این راه، جلوه‌هایی از فرهنگ میانرودانی، مانند آیین گزینش «شاه جایگزین» و نیز روایات شفاهی (حماسی) ایرانی، در

از کتب اوایل دوره اسلامی شاهنامه، دارابنامه و سَمَكِ عِيَار، نشان می‌دهد قضیه کشته‌شدن بردیه تا چه اندازه به بخشی از ادبیات حماسی ایران تبدیل شده بوده است.

سرانجام به موضوع اندرکنش میان حماسه و تاریخ در ایران باستان و ایران قرون وسطی خواهیم پرداخت. ثبت تاریخی رخدادها در توافقی با مفاهیم حماسی انجام می‌شد و آنها را اساساً در قالب الگوهای ادبیات شفاهی حماسی «طراحی می‌کردند». بدین‌گونه، چارچوب حماسی بر تاریخ تحمیل می‌شد.

در تمامی متن کتاب، ترجمه کتیبه‌ها و دیگر نوشته‌های باستانی، از خود نگارنده است؛ مگر اینکه خلاف آن تصریح شده باشد.

این پژوهش، به همراه کتاب اشکانیان و ساسانیان که اندکی پیش از آن (شایگان ۲۰۱۱) چاپ شد، بخشی از چارچوبی است که نگارنده برای [تدوین] یک تاریخ جدید از شاهنشاهی ساسانی در ذهن خود داشته و دارد و در جایی دیگر، شیوه تحقیق آنرا آورده است (شایگان ۲۰۰۳). گرچه این در پژوهش از هم مستقل قلمداد می‌شوند، اما تا حد زیادی همزمان با هم تنظیم شده‌اند. نگارنده از این دیدگاه مُلَهَم بوده است که اندرکنش دیالکتیکی بین آنها، اثبات بحث‌های آورده‌شده در آنها را تقویت خواهد کرد.